

LAUSUNTO: Hallituksen esitys eduskunnalle kotoutumisen edistämisestä annetuksi laiksi ja siihen liittyviksi laeiksi**Tausta**

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kotoutumisen edistämistä ja samalla kumotaisiin voimassa oleva saman niminen laki. Kotoutumista edistäviä palveluita järjestettäisiin osana uutta kunnan kotoutumisohjelmaa sekä muina kotoutumista edistävinä yleisen palvelujärjestelmän mukaisina palveluina. Kunnan kotoutumisohjelma olisi maahanmuuttajien alkuvaiheen kotoutumispalveluiden kokonaisuus, jonka vähimmäissisällöstä säädettäisiin lailla. Ulkomaalaistaustaisia alle 15-vuotiaita lapsia oli Suomessa vuonna 2020 noin 87 000. Eduskunta on edellyttänyt kotoutumislain uudistamista kokonaisuudessaan. Uudistukseen vaikuttaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, jossa osa palveluista siirtyy uusille hyvinvointialueille. Kotoutumislakia sovelletaan niihin, joilla on voimassa oleva oleskelulupa.

Yleiset kommentit kotoutumislakia koskevaan lakiehdotukseen

Esityksellä uudeksi kotoutumislakiksi lisättäisiin kotoutumissuunnitelmien tavoitteellisuutta ja vahvistettaisiin kotoutumisen edistämisen työelämälähtöisyyttä. Esityksen mukaan kotoutumista edistettäisiin myös osana järjestöjen toimintaa. Nämä ovat hyvin kannatettavia tavoitteita. Uudistusta tehtäessä on huolehdittavat, että kotoutumiseen liittyviä palveluja on saatavilla riippumatta maahan tulon perusteesta. Kotoutumiseen liittyviä palveluita tulisi voida saada myös jo ennen oleskeluluvan saamista. Suomen (tai ruotsin) kielen varhainen oppiminen on yksi tärkeimmistä kotoutumista edistävästä asioista. Mikäli kielitaito jää heikoksi, se altistaa hyväksikäytölle mm. työelämässä ja vaikeuttaa yhdenvertaisuuden toteutumista myös eri maahanmuuttajaryhmien välillä. Oleskeluluvan saaneen kotikunnan määrittelyä tulisi nopeuttaa, jotta palveluiden, kuten kielikoulutuksen, piiriin olisi helpompi päästä

Keskeisinä linjauksina ovat myös yhteensovittamisen tehostaminen sekä kotoutumisen edistämisen valtavirtaistamista. Nämä ovat niin ikään tärkeitä lähtökohtia uudistukselle ja toteutuessaan merkittäviä ja myönteisiä uudistuksia. On kuitenkin pidettävä huolta siitä, että näiden linjausten toteutumiselle luodaan edellytykset ja varataan tarvittavat resurssit, samoin kuin sille, että kuntien roolia ja vastuita kotoutumisen edistämässä laajennetaan. Valtavirtaistamisen tulee merkitä sitä, että kotoutuminen otetaan tavoitteeksi laajasti aina koulutus-, varhaiskasvatus- ja nuorisopalveluista lähtien ja ulottuen monille maahanmuuttajille tärkeisiin sosiaali- ja terveystalouteihin järjestäjätahosta riippumatta. Sama pätee kunnan järjestämiin liikunta- ja kulttuurikuin muihinkin vapaa-ajan palveluihin. Jotta valtavirtaistaminen voisi toteutua, tulee henkilöstön kouluttamiseen kiinnittää erityistä huomiota. Järjestöt, niin paikalliset, alueelliset kuin valtakunnalliset, voivat toimia hyvin monenlaisissa varhaista ja myöhemmääkin kotoutumista tukevilla rooleissa yhteistyössä viranomaisien, yritysten ja muiden järjestöjen kanssa. Ne toimivat myös harrastustoiminnan ja vertaistuen järjestäjinä ja edistävät integroitumista ja sosiaalisten suhteiden muodostumista. Järjestöjen roolia kannattaisi hyödyntää erityisesti siinä, että perheiden molemmat vanhemmat voisivat kiinnittyä suomalaisten yhteiskuntaan. Järjestöjen rooli kotoutumisen edistäjänä ei voi kuitenkaan toteutua ilman tehtävään osoitettuja varoja.

Yhteiset Lapsemme ry haluaa korostaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten, nuorten ja perheiden kotoutumisen merkitystä, koska heidän hyvinvointinsa edistämällä on erityisen suotuisat vaikutukset pitkälle tulevaisuuteen. Näitä ryhmiä ovat erityisesti turvapai-kanhakijat ja kiintiöpakolaiset ja ilman huoltajaa maahan saapuneet. Myös ns. paperittomien tilanteeseen tulisi löytää uskottavia, ihmisoikeuksia kunnioittavia ratkaisuja. Erityistä huomiota tulee kiinnittää myös rasismien ennaltaehkäisyyn ja rasistiseen syrjintään puuttumiseen. Puuttumisen tulisi olla tehokasta ja johdonmukaista. Tähän liittyvät seuraamukset ovat kuitenkin käytännössä usein olemattomia.

Lakiesityksestä käy ilmi, että Suomen työmarkkinoilla on voimassa etninen hierarkia. Tämä rakenteellisen rasismien ilmenemismuoto on yksi niistä syistä, joiden vuoksi maahan muuttaneiden työllisyysaste on kantaväestöä matalampi. Yhteiset Lapsemme ry kannattaa myös yksin ilman huoltajaa maahan tulleiden asemaan kohdistettavia parannuksia. Ukrainan sota on nopeasti kasvattanut Suomeen pakolaisena muuttaneiden määrään. Muuttanut tilanne tulisi huomioida siten, että erityisesti lasten ja nuorten tarvitsemaan tukeen kiinnitetään huomiota paitsi lain valmistelussa myös sen toimeenpanovaiheessa. Kotouttavia toimia tulee kuitenkin tarjota yhdenvertaisesti kaikkialta muualtakin Suomeen saapuville.

Perusmuotoinen tai monialainen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arviointi ja kotoutumissuunnitelma (12-22 §)

Yhteiset Lapsemme ry kannattaa kotoutumisajan pituudeksi kahta vuotta, minkä jälkeen sitä on tarpeen mukaan mahdollista jatkaa kahdella vuodella.

Kotoutumiskoulutus (24-25 §) ja omaehtoisen opiskelun tukeminen (26-30 §)

Maahan muuttaneiden koulutukseen ja omaehtoiseen opiskeluun tulisi luoda sellaiset edellytykset, että mm. työn ja opiskelun yhtäaikainen suorittaminen olisi mahdollista. Tuki- ja palvelujärjestelmien hyödyntäminen ei saisi vaarantaa oleskelulupaa.

Yleiset kommentit kunnan kotoutumishjelmaan (11 §) ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio (23 §)

Esityksen mukaan kotoutumishjelma voi sisältää järjestö-, yhdistys- tai yhteisötoimintaan tai muuhun yhteiskunnan tai kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan tutustumista ja siihen osallistumista. Katsomme, että tämä voi edistää hyödyllisellä tavalla maahan muuttaneiden henkilöiden ja perheiden kotoutumista ja sillä voi olla myönteisiä, pitkäkestoisia vaikutuksia.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten palvelut (3 luku)

Lakiesityksen mukaan hyvinvointialue järjestää jatkossa ilman huoltajaa tulleiden hoivan, huolenpidon ja kasvatuksen. Alaikäisenä maahan saapuvan kotouttamisen tulisi alkaa mahdollisimman nopeasti. Heidän tulisi voida saada tarvitsemiaan palveluita riippumatta siitä, kuinka pitkään ovat asuneet Suomessa ja ovatko he saaneet kansalaisuutta. Varhaiskasvatukseen tai kouluun pääsemisen pitäisi siis toteutua mahdollisimman varhain, lapsen yksilöllinen tilanne ja esimerkiksi psyykkiset valmiudet huomioiden. Pidämme toivottavana sitä, että ilman huoltajaa tulleiden palvelut siirtyisivät sosiaali- ja terveystieteiden piiriin ja lapset saisivat yhtäläisen oikeuden sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Samanaikaisesti toivomme kuitenkin, että uudessa laissa huomioidaan alaikäisten ilman huoltajaa tulleiden

alkuvaiheen kotoutumispalvelut ja palveluiden ja ihmissuhteiden jatkuvuus yli ryhmäkoti-, perheryhmäkoti- ja jälkihuoltovaiheiden. Kotoutumisen motivaatiota lisää se, ettei taustalla ole näkyvissä uhkaa oleskeluluvan katkeamisesta, kun nuori täyttää 18 vuotta. Myönteisen suhtautumisen kotoutumiseen tulisi vaikuttaa myönteisesti myös oleskelulupaprosessissa.

Muutos kotouttavien tukitoimien jatkumisesta 25-vuotiaaksi asti huolimatta kansalaisuuden saamisesta, on kannatettava ratkaisu. Palveluiden tarjoamisessa tulee voida huomioida yksilölliset tarpeet. Tämä edellyttää monialaista yhteistyötä kunnan ja hyvinvointialueen välillä. Jälkihuoltopalvelun tulisi mielestämme olla subjektiivinen oikeus samoin kuin lastensuojelun asiakkaina olevilla nuorilla. Suomessa ilman huoltajaa asuvien lasten ja nuorten oikeus vanhempiin ja perheenjäseniin on vaarantunut ja se tekee heistä haavoittuvassa asemassa olevia. Perheenyhdistämisen mahdollisuutta tulisi edistää kaikin käytettävissä olevin keinoin. Tällä varmistettaisiin lasten oikeuksien toteutuminen ja samalla edistettäisiin kotoutumista. Oman sosiaalityöntekijän osoittaminen ilman huoltajaa olevalle on tärkeä ja myönteinen uudistus. Kokemuksemme mukaan myös esimerkiksi vapaaehtoinen tukiperhe- ja tukihenkilötoimintaa edesauttaa nuorten kotoutumista ja hyvinvointia. Tämä toiminta on nykyään STEA-rahoitteista. Jatkossakin, jos nuoret ovat sosiaalihuoltolain palvelujen piirissä, tulisi huolehtia siitä, että tukisuhteita voisi alkaa mahdollisimman pian maahantulon jälkeen.

Kuntaan ohjaaminen (4 luku)

--

Kunnan, hyvinvointialueen ja valtion tehtävät (5-7 luvut)

--

Valtion korvaukset (8 luku)

--

Tiedonsaanti ja tietojärjestelmä (9 luku)

--

Yleiset kommentit muihin lakiehdotuksiin

Vaikutusten arviointi ja muut perusteluja koskevat huomiot

Uudistuksen vaikutuksia arvioitaessa tulisi huomioida uudistuksen kohderyhmän eli maahan muuttaneiden oma ääni ja kokemukset. Erytystä huomiota tulisi kiinnittää lasten ja nuorten kuulemiseen.

Helsingissä 10.6.2022

Markus Söderlund
toiminnanjohtaja
Yhteiset Lapsemme ry